

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 De comparatione virtutum intellectualium adinuice[m].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

77. q. 30.

tionalis, vt ex dictis patet. ¶ secundum autem obiectum siue materiam, quia est circa operationes, quibus homo ordinatur non solum in seipso, sed etiam ad alterum. vnde iustitia est præclarissima virtutum, vt dicitur in 5. Ethic. * Inter alias autem virtutes morales, quæ sunt circa passiones, tantò in vnaquaq; magis relucet rationis bonù, quantò circa maiora motus appetitiuus subditur rationi. Maximum autè in his quæ ad hominem pertinent, est vita. a qua omnia alia dependent. & ideo fortitudo, quæ appetituum motù subdit rationi in his quæ ad mortem & vitam pertinent, primum locum tenet inter virtutes morales, quæ sunt circa passiones, tamen ordinatur infra iustitiam. Vnde Philos. dicit in 1. Rhet. * quòd necessesse est maximas esse virtutes, quæ sunt alijs honoratissimæ, siquidem est virtus potentia benefactiua. propter hoc fortes & iustos maxime honorâr hæc quidè in bello, s. fortitudo, hæc autem. iustitia & in bello, & in pace utilis est. Post fortitudinem autè ordinatur temperantia, quæ subijcit rationi appetitù circa ea quæ immediate ordinantur ad vitam vel in eodem secundum numerum, vel in eodem secundum speciem, s. in cibis, & venereis. & sic istæ tres virtutes simul cum prudentia dicuntur esse principales etiam dignitate. Secundum quid autè dicitur aliqua virtus esse maior, secundum quod administratum, vel ornamentum præbet principali virtuti: sicut substantia est simpliciter dignior accidente, aliquod tamen accidens est secundum quid dignius substantia, in quantum perficit substantiam in aliquo esse accidentali.

cap. 1. paulò ante finem, tom. 5.

cap. 9. 20. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod actus liberalitatis oportet quod fundetur super actum iustitiæ. Non enim esset liberalis datio, si non de proprio daret, vt in 2. Polit. dicitur. vnde liberalitas sine iustitia esse non posset, quæ secernit suum a non suo. Iustitia autè potest esse sine liberalitate: vnde iustitia simpliciter est maior liberalitate tanquam cõior, & fundamentum ipsius. Liberalitas autem est secundum quid maior, cum sit quidam ornatus iustitiæ, & supplementum eius.

AD SECUNDVM dicendum, quod patientia dicitur habere opus perfectum in tolerantia malorum, in quibus non solum excludit iniustam vindictam, quam etiam excludit iustitia: neque solum odium quod facit charitas: neque solum iram, quod facit mansuetudo: sed etiã excludit tristitiam inordinatam, quæ est radix omnium prædictorum. & ideo in hoc est perfectior & maior: quia in hac materia extirpat radicem: non autè est simpliciter perfectior omnibus alijs virtutibus: quia fortitudo non solum sustinet molestias absque perturbatione, quod est patientiæ, sed etiã ingerit se eis cum opus fuerit. vnde quicumque est fortis, est patiens, sed non cõuertitur. est autem patientia quædam fortitudinis pars.

AD TERTIVM dicendum, quod magnanimitas non potest esse nisi alijs virtutibus præexistentibus, vt dicitur in 4. Ethicorum. * vnde comparatur ad alias, sicut ornatus earum: & sic secundum quid est maior omnibus alijs, non tamen simpliciter.

Cap. 3. 20. 5.

¶ Super Questionis 166. Articulum quæstum.

ARTICVLVS V.

Vtrum sapientia sit maxima inter virtutes intellectuales.

Supra q. 57. art. 2. ad 2. & infra q. 68. art. 7. cor. & 1. Eth. princ. & lib. 6. lec. 6. & 7.

IN artic. 5. eiusdem 66. q. in responsione ad quartum, nota auream doctrinam, quare sapientia rationes terminorum maxime vniuersa-

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod sapientia non sit maxima inter virtutes intellectuales. Imperans enim maius est

eo cui imperatur: sed prudentia videtur imperare sapientiæ. dicitur enim 1. Ethic. * quod quale disciplinarum debitum est esse in ciuitatibus, & quale vnumquodque addiscere, & vsque quo, hæc præordinat, scilicet politica, quæ ad prudentiam pertinet, vt dicitur in 6. Ethic. ¶ cum igitur inter disciplinas etiam sapientia contineatur, videtur quod prudentia sit maior, quam sapientia.

¶ 2 Præ. De ratione virtutis est, quod ordinet hominem ad felicitatem. est enim virtus dispositio perfecti ad optimum, vt dicitur in 7. Physic. * sed prudentia est ratio agibilibus, per quæ homo ad felicitatem perducitur: sapientia autem non considerat humanos actus, quibus ad beatitudinem peruenitur. ergo prudentia est maior virtus quam sapientia.

¶ 3 Præ. Quanto cognitio est perfectior, tanto videtur esse maior: sed perfectiorem cognitionem habere possumus de rebus humanis, de quibus est scientia, quam de rebus diuinis, de quibus est sapientia, ut distinguit Aug in 1. de Trinit. * Quia diuina incomprehensibilia sunt, secundum illud Iob 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. ergo scientia est maior virtus quam sapientia.

¶ 4 Præ. Cognitio principiorum est dignior quam cognitio conclusionum: sed sapientia concludit ex principijs indemonstrabilibus, quorum est intellectus, sicut et alia scientia. ergo intellectus est maior virtus, quam sapientia.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 6. Ethicorum, * quod sapientia est sicut caput inter virtutes intellectuales.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * Magnitudo virtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto: obiectum autè sapientiæ præcellit inter obiecta omnium virtutum intellectualium: consideratur enim causam altissimam, quæ Deus est, vt dicitur in principio Met. * Et quia per causam iudicatur de effectibus & per causam superiorem de causis inferioribus, deest, quod sapientia habet iudicium de omnibus virtutibus intellectualibus, & eius est ordinare omnes, & ipsa est quasi architectionica respectu omnium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum prudentia circa res humanas, sapientia verò circa causam altissimam, impossibile est quod prudentia sit maior virtus sapientiæ, nisi vt dicitur in 6. Ethic. * maximum eorum quæ sunt in mundo, esset homo. vnde dicendum est, sicut in eo lib. dicitur, quod prudentia non imperat sapientiæ, sed potius e conuerso: quia spiritualis imperat omnia, & ipse a nemine iudicatur, vt dicitur 1. ad Corint. 2. Non enim prudentia habet se intrinsece de altissimis, quæ considerat sapientia: sed imperat hominibus, quæ ordinantur ad sapientiã, s. quomodo homines debeat ad sapientiam peruenire. vnde in hoc est prudentia, seu politica, ministra sapientiæ: introducit ad eam preparans ei viam, sicut ostiarius ad regem.

AD SECUNDVM dicendum, quod prudentia consideratur quibus peruenitur ad felicitatem: sed sapientia considerat ipsum obiectum felicitatis, quod est altissimum

liuor considerat, fit in 4. Metaphisicis, quia scilicet ens proprius effectus, in 2. cauz, quod in prima parte dicitur, & dicitur iudicari de principijs, quia scilicet eorum causa considerat rationes terminorum. iudicari enim rei per illas causas fit. Iudicatur autem sapientia de principijs ex rationibus terminorum, non tanquam expicans medium terminum latentem principijs, aut residuum altera causa terminorum, sed tanquam dans eis intrinseca constitutiva eorum rationes, scilicet terminorum, & in eodem resoluens in la. &c. & propriam defendit illa causa arte videns.

de rebus diuinis, de quibus est sapientia, ut distinguit Aug in 1. de Trinit. * Quia diuina incomprehensibilia sunt, secundum illud Iob 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. ergo scientia est maior virtus quam sapientia.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 6. Ethicorum, * quod sapientia est sicut caput inter virtutes intellectuales.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * Magnitudo virtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto: obiectum autè sapientiæ præcellit inter obiecta omnium virtutum intellectualium: consideratur enim causam altissimam, quæ Deus est, vt dicitur in principio Met. * Et quia per causam iudicatur de effectibus & per causam superiorem de causis inferioribus, deest, quod sapientia habet iudicium de omnibus virtutibus intellectualibus, & eius est ordinare omnes, & ipsa est quasi architectionica respectu omnium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum prudentia circa res humanas, sapientia verò circa causam altissimam, impossibile est quod prudentia sit maior virtus sapientiæ, nisi vt dicitur in 6. Ethic. * maximum eorum quæ sunt in mundo, esset homo. vnde dicendum est, sicut in eo lib. dicitur, quod prudentia non imperat sapientiæ, sed potius e conuerso: quia spiritualis imperat omnia, & ipse a nemine iudicatur, vt dicitur 1. ad Corint. 2. Non enim prudentia habet se intrinsece de altissimis, quæ considerat sapientia: sed imperat hominibus, quæ ordinantur ad sapientiã, s. quomodo homines debeat ad sapientiam peruenire. vnde in hoc est prudentia, seu politica, ministra sapientiæ: introducit ad eam preparans ei viam, sicut ostiarius ad regem.

AD SECUNDVM dicendum, quod prudentia consideratur quibus peruenitur ad felicitatem: sed sapientia considerat ipsum obiectum felicitatis, quod est altissimum

num intelligibile. Et si quidē esset perfecta consideratio sapiētiā respectu sui obiecti, esset perfecta felicitas in actu sapiētiā: sed quia actus sapiētiā in hac vita est imperfectus respectu principalis obiecti, qđ est Deus: ideo actus sapiētiā est quadam inchoatio, seu participatio futurā felicitatis. & sic propinquius se habet ad felicitatem, quā prudentia.

AD TERTIVM dicendū, qđ sicut Philof. dicit in 1. de aīa. * Vna notitia pręfertur alteri aut ex eo, qđ est nobiliorum, aut pp certitudinem. Si igitur subiecta sint æqualia in bonitate & nobilitate, illa quę est certior, erit maior virtus: sed illa quę est minus certa de alioribus & maioribus pręfertur ei, quę est magis certa de inferioribus rebus. vnde Philof. dicit in 2. de celo. * qđ magnū est de rebus cęlestibus aliquid posse cognoscere, etiam debili & topica ratione. Et in 1. de partibus animalium † dicit, qđ amabile est magis, paruum aliquid cognoscere de rebus nobilioribus, qđ multa cognoscere de rebus ignobilioribus. Sapiētia igit ad quā prinēt Dei cognitio, homini maxime in statu huius vitę nō pōt perfecte advenire, vt sit quasi eius possessio, sed in hoc solius Dei est, vt dicit in 1. Met. * sed tñ illa modica cognitio, quę per sapiētiā de Deo haberi pōt, omni alij cognitioni pręfertur.

AD QVARTVM dicendū, qđ veritas & cognitio principiorum indemonstrabilium dependet ex ratione terminorū. Cognitio enim quid est totū, & quid est pars, statim cognoscitur, qđ omne totū est maius sua parte: cognoscere autē rationem entis & nō entis, & totius & partis, & aliorum quę consequuntur ad ens, ex quibus sicut ex terminis cōstituuntur principia indemonstrabilia, pertinet ad sapiētiā: quia ens cōmune, est proprius effectus causę altissimę, scilicet Dei. Et ideo sapiētia non solum vitur principijs indemonstrabilibus, quorum est intellectus, concludendo ex eis, sicut etiam alia scientiā: sed etiā iudicādo de eis, & disputando cōtra negantes. vnde sequitur, quod sapiētia sit maior virtus, quā intellectus.

A ex obiecto. cū autē tres uirtutes Theologicę respiciant Deū sicut proprium obiectū, nō pōt vna earū dici maior altera ex hoc, qđ sit circa maius obiectum, sed ex eo qđ vna se habet propinquius ad obiectū, qđ alia: & hoc modo charitas est maior alijs. nā alię im portant in sui ratione quādam distantia ab obiecto. est enim fides de non visis: spes autē de non habitis, sed amor charitatis est de eo, quod iam hř: est enim amatum quodāmodo in amante, & etiā amans per affectū trahitur ad vnionē amati, pp quod dř 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

AD PRIMVM ergo dicendum, qđ hoc modo nō se habent fides & spes ad charitatem, sicut prudentia ad virtutē moralē. & de hoc pp duo. Primō quidē, quia virtutes Theologicę habent obiectum, qđ est supra aiām humanam: sed prudentia & virtutes morales sunt circa ea, quę sunt infra hoīem. in his autē quę sunt supra hoīem, nobilior est dilectio, qđ cognitio: perficitur. n. cognitio, fm quod cognita sunt in cognoscēte: dilectio verō fm quod diligens trahitur ad rem dilectam. id autē quod est supra hoīem, nobilior est in seipso, qđ sit in hoīe: quia vnumquodq; est in altero per modum eius, in quo est. econuerso autē est in his, quę sunt infra hoīem. Secundō, quia prudentia moderat motus appetitiuos ad morales uirtutes pertinentes: sed fides nō moderat motū appetitiuū dēdentē in Deū, qđ pertinet ad virtutes Theologicas, sed solū ostendit obiectū. Motus autē appetitiuus in obiectū excedit cognitionē humanā, fm illud ad Eph. 3. Supuenientē sciētię charitatē Christi.

AD SECVNDVM dicendum, quod spes pręsupponit amorem eius quod quis adipisci se sperat, qui est amor concupiscentiā. quo quidem amore magis se amat qui concupiscit bonum, quā aliquid aliud. Charitas autem importat amorem amicitię, ad quā peruenitur spe, vt supra dictum est.

AD TERTIVM dicendū, qđ causa perficiēis est potior suo effectū, nō autē causa disponens. sic. n. calor ignis esset potior qđ aīa, ad quā disponit materiā: qđ patet esse falsum. Sic autē fides generat spem, & spes charitatem, secundum scilicet qđ vna disponit ad alterā.

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit maxima inter virtutes Theologicas.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, qđ charitas non sit maxima inter virtutes Theologicas.

¶ Super Questionis 66. Articulum sextum.

¶ In artic. 6. eiusdem 66. quęst. nihil scribendum occurrit, nisi quod omnia nota sunt.

¶ Cum enim fides sit in intellectu, spes autem & charitas in vi appetitiua, vt supra dictum est, videtur quod fides comparetur ad spem & charitatem, sicut virtus intellectualis ad moralem: sed virtus intellectualis est maior morali, vt ex dictis patet. † ergo fides est maior spe & charitate.

¶ 2. Pręter. Quod se habet ex additione ad aliud, vř esse maius eo: sed spes, vt vř, se habet ex additione ad charitatem. pręsupponit enim spes amorē, vt Aug. dicit in Ench. * Addit enim quendam motū protensionis in rem amatam. ergo spes est maior charitate.

¶ 3. Pręter. Causa est potior effectū: sed fides & spes sunt causa charitatis. dicitur enim Matth. 1. in glo. † quod fides generat spem, & spes charitatem. ergo fides & spes sunt maiores charitate.

¶ SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas.

RESPON. Dicendum, qđ sicut supra dictū est, * magnitudo virtutis secundum suam speciē cōsideratur

QVAESTIO LXVII.

De duratione virtutum post hanc vitam, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de duratione virtutū post hanc vitam.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶ Primō, Vtrum uirtutes morales maneat post hanc uitam.

¶ Secundō, Vtrum uirtutes intellectuales.

¶ Tertiō, Vtrum fides.

¶ Quartō, Vtrum remaneat spes.

¶ Quintō, Vtrum maneat aliquid fidei, vel spei.

¶ Sextō, Vtrum maneat charitas.

¶ Super questionis 67. Articulum primum.

¶ In primo artic. qđ 67. scito Nouitie, quod distinctio literę de formali & materiali, non est de ipsa essentia virtutis: tota enim remanet: sed de actu eius, quia non remanent resfręnans aut impellens, vel firmans passiones, quę sunt materia ius: sed perficiēis appetitū ad lequēdā rationem rectā. propterea dicitur, quod erunt quidē ibi uirtutes, sed alio modo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtutes morales maneat post hanc vitam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes morales non maneat post hanc vitam. Prima Secundę S. Thomę. 3 Homines

Infr. art. 2. c. & ad 1. & 3. & q. 68. ar. 6. & 2. q. 52. ar. 3. ad 2. & 3. di. 3. q. 1. art. 4. & 4. distinc. 14. q. 3. art. 3. q. 3. & virt. q. 5. ar. 1. c. 4.

confiderat. Metaphisice effectus. quodam parte dicitur. & quę de pñcia felicitate. nōta cōfiter. iones rem. indidm. rei per illud fit. Iudicia sapiētia de pñijs ex ratiō. terminorū. quādam cap. dicitur. tēnem qđ. nis prim. aut reddat. causa vtrius. sed tanquā. nis iustitia. unia con. us, scilicet. um, & in. resoluto. & propo. ut illa ex. de videns. diuinis. de. Te. 2. de. secund. scientiā. a sapiētia. nior quam. concludit. est intel. est ma. dicit in. apud. * Mag. sferat. cellit in. confider. dī in p. de effect. oribus. nibus ali. nare om. uentia. usam ab. or virtus. um con. cendū. operat. uitalis. vt dř 1. ad romites. imperat. do homo. in hoc. roducit. ad regem. siderat. entia co. est alit. mum.